

זה נהנה וזה לא חסר?

(שימוש ללא רשות באינטרנט אלחוטי של אדם אחר)*

התקדמות הטכנולוגיות של השנים האחרונות דומה לקצב האירועים המתרחשים תוך כדי קריאת פרשיות השבוע: כמו שאנו קוראים על התרחשויות של דורות שלמים תוך שבוע ימים, כך קצב החידושים בעולם הטכנולוגיה מתקדם במהירות. כל התקדמות טכנולוגית יוצרת בעבור בעלי ההלכה אתגרים שונים. במאמר זה, נתמקד בנושא אחד העולה מהתקדמות זו. בשנים האחרונות התקינו במקומות רבים רשת אלחוטית כדי שיוכל האדם להתחבר באמצעותה הן לאינטרנט (במקרה וישנו באותו מקום תשתית וספק) והן למחשב של אחרים המחוברים באותה רשת. בדרך כלל אדם קונה מכשיר בשם "ראדור" (מכשיר הדומה ל"בסיס" של הטלפון האלחוטי), וכל מחשב יכול להתחבר לאותו מכשיר או ע"י חיבור חוטי או ע"י כרטיס רשת אלחוטי. אף שישנה אפשרות "להגביל" את השימוש ברשת זו (ע"י הזדקקות לסיסמה), הרבה "ראדורים" עובדים ברשת "פתוחה" שבה כל אדם בעל מחשב, עם כרטיס רשת הנמצא בקרבת מקום למכשיר ה"ראדור", יכול להתחבר למחשבים אחרים ברשת הזו, ובעיקר לאינטרנט¹. במקרה שאין סיסמה עולה השאלה שהיא נושא מאמר זה: האם מותר לאדם "לעלות" על רשת של אחר כדי להתחבר לאינטרנט?

אנו נדון בשאלה זו מצד שלושה איסורים פוטנציאליים:

- 1. שימוש ללא רשות** - האם מותר הדבר או שמא זו גזילה? הרי אפשרות חיבור דרך מכשיר "ראדור" היא פונקציה של תשלומים קבועים ע"י בעל הרשת. לפיכך יש לדון אם זו גניבה מצד המתחבר הן כלפי המשלם והן כלפי החברות המספקות (שכן המתחבר משתמש בשירותם ללא תמורה). כן ייתכן שיש כאן גניבה של בעל הרשת לספק בעבור אי עמידה בתנאים².
- 2. שימוש ללא הקפדה של הבעלים** - האם זהו שימוש שהבעלים אינו מקפיד עליו? מחד - הרשת פועלת ללא קשר למי משתמש בו. מאידך - האם יקפידו הבעלים המשלמים תשלומים קבועים בעבור שירות זה בעוד אחרים גולשים על גביו בחנם?!
- 3. זה נהנה וזה לא חסר** - האם גלישה שכזו מוגדרת כך או שמא ישנו "חיסרון"? מהם הגדרים המדויקים של "זה נהנה וזה לא חסר" המתירים, לכאורה, שימוש שכזה?

* תחילתו של מאמר זה בשאלה שנשאלתי (כשכיהנתי כרב בשליחות בקנדה) ע"י סטודנטים יהודים שרצו לגלוש ברשתם של אחרים. מקורות היסוד של מאמר זה נלקחו מדף מקורות שיצא מטעם "המרכז לעתיד יהודי" של ישיבה יונברסיטה לקראת חג השבועות תשס"ז:

http://www.yutorah.org/_shiuirim/Shavuot%2DTo%2DGo%205767%20post%20v2%2Epdf

אני מודה גם כן לר' שמואל שמעוני אשר הואיל לעבור על המאמר ולהעיר בו את הערותיו והארותיו.
1 קניתי מחשב נייד חדש בשנה שעברה ללא בקיאות יתר בנושא. בכל החברות שבהן בדקתי מחירים, מסתבר שכיום כמעט בכל מחשב חדש מחובר אוטומטית כרטיס רשת הנותן לך אפשרות להתחבר לרשת העובדת בקרבת מקום.

2 כמובן, דבר זה יהיה תלוי בתנאים של חברת הספק: בעוד יש חברות שאינן מגבילות את כמות המחשבים המתחברים לשירותם, הרי לחברות אחרות ישנן הגבלות בנושא זה כגון תשלום בעבור כל מחשב נוסף המתחבר.

א. שימוש ללא רשות

איתא בבבא בתרא (פח, א):

ב"שואל שלא מדעת" קא מיפלגי: מר סבר שואל הוי, ומר סבר גזלן הוי. הגמרא קודם מביאה מחלוקת בשאלה אם שימוש ללא רשות מותר (עם אחריות של שואל) או שמא הדבר אסור משום גזל. להלכה פסק השו"ע (ח"מ רצב, א) כדעה שזה גזל. למרות פשוטות הדברים, ישנם מקורות אחרים המאפשרים, לכאורה, שימוש שכזה. לדוגמא: משנה מפורשת בבבא מציעא (פ"ב מ"ח) מורה על היתרי שימוש שונים לאבדות שנמצאו: מצא ספרים - קורא בהן אחד לשלושים יום, ואם אינו יודע לקרות - גוללן. אבל לא ילמוד בהן בתחילה, ולא יקרא אחר עמו. מצא כסות - מנערה אחד לשלושים יום, ושוחחה לצרכה, אבל לא לכבודו. כלי כסף וכלי נחושת - משתמש בהן לצרכן, אבל לא לשחקן. כלי זהב וכלי זכוכית - לא יגע בהן עד שיבוא אליהו... קריאה פשוטה של דברי המשנה מראה בבירור שאכן יש היתרי שימוש בדבר שאינו שלו, דבר הרחוק מאוד מ"גזילה". על כן, מצאנו מחלוקת ראשונית בנוגע להיקף הדין. הריטב"א בשם הרמב"ן (ב"מ מא, א ד"ה ושלשה) מגביל את הדין הנ"ל כך: ומיהו בתשמיש שהוא עושה יש קלקול לממונם של בעלים. ואע"פ שאינו מתחסר בתשמיש, אפשר היה דאידי דמטלטל לה תשבר או יארע בה נזק, דאילו בדבר שאי אפשר לבוא לידי נזק בטלטולו - ליכא למאן דאמר דשואל שלא מדעת גזלן הוי דהא לא עביד ולא מידי. לדעת הרמב"ן, שואל שלא מדעת "גזל" רק במקרה שבו יכול להיגרם נזק משימוש רגיל בחפץ.³ נראה שכן הוא דעת בעלי התוס' בנידון (ב"מ ל, א ד"ה לצורכן): דוקא בשיטוח כסות מבעיא ליה וכל דדמי ליה דשמא יניחנה שטוחה יותר מכדי צורכה עד שיתקלקל, ... וכלי נחשת דתניא לקמן דמשתמש אפילו בחמין וכלי כסף בצונן אפילו לצורכו מותר, כיון שעל ידי אותו תשמיש אינו יכול לבוא לידי קלקול... מכאן, ששימוש ברשת של אחר ללא רשותו תהיה מותרת לדעת הרמב"ן/בעלי התוס', שהרי אין סיכוי ששימוש "וירטואלי" שכזה יגרום "נזק" לבעל הרשת. אולם, נראה שהריטב"א עצמו חולק (נימוק", ב"ב מד, ב ד"ה אמר): אמר המחבר כיון דקי"ל כרבנן דאמרי "גזלן הוי", היה נראה שאסור לאדם להניח תפילין של חברו או להתעטף בטליתו שלא מדעתו. אבל מורי נר"ו אומר דבדבר מצוה שאני דניחא ליה לאיניש דליעבדו מצוה בממוניה, עכ"ל הריטב"א.⁵

³ סימוכין לדבריו יש להביא מגמרא מפורשת (ב"מ ל, א) המסבירה מדוע יש היתרי שימוש שונים במציאות השונות שהמשנה ציטטה (לעיל): "תנו רבנן: המוצא כלי עץ - משתמש בהן בשביל שלא ירקבו, כלי נחושת משתמש בהן בחמין אבל לא על ידי האור, מפני שמשחיקן. כלי כסף משתמש בהן בצונן אבל לא בחמין, מפני שמשחירן. מגריפות וקרדומות משתמש בהן ברך, אבל לא בקשה, מפני שמשחיתן...". אכן, הגמרא מסבירה את היתרי השימוש השונים כפונקציה של קלקול היכול להיגרם כתוצאה משימוש.

⁴ הגמרא עוסקת בשימוש באבידה, ומשווה זאת לשימוש בחפץ הניתן לאדם לפיקדון. ראוי לציין שה"מחנה אפריים" (הל' גזלה סי' כ) הבין שהתוספות חולקים על דעת הרמב"ן, והוא מבאר את הדעות. לא הבנתי את יסוד דבריו שהרי, לענ"ד הקטן, דברי התוס' דומים מאוד לדברי הרמב"ן.

⁵ סימוכין לדבריו אפשר למצוא במשנה בב"מ (פ"ג מ"ט) העוסקת בשומר שטלטל את החפץ השמור ממקום למקום והוא נשבר. הגמרא שם (מא, א) מביאה שזו מחלוקת בין ר' ישמעאל לר' עקיבא: בעוד ר' ישמעאל פוטר את השומר

נראה בפשטות שהריטב"א חולק במישרין על דעת הרמב"ן/תוס', וסבור שאין כל היתר שימוש בחפצי הזולת אלא אם כן בעל החפץ נתן רשות לכך⁶ (או שכך מניחים, כגון שימוש למצוה)⁷. לענייננו, כאשר אדם מתחבר לרשת של אחר, לריטב"א אסורה השימוש אלא אם כן ישנה רשות מפורשת או משתמעת לכך⁸, בעוד לדעת הרמב"ן/תוס', כל עוד אין נזק פוטנציאלי היכול לקרות משימוש רגיל ברשתו של אחר, נראה שהדבר יהיה מותר.

ואולם, לדעת הריטב"א, נצטרך לקבוע מהי המציאות במקרה הבא: כאמור בהקדמה, ישנן רשתות שבהן ישנה סיסמה שבעל כרטיס הרשת האלחוטי נצרך להקליד לפני שימוש ברשת. זו היא אופציה העומדת בפני כל מי שמתקין מכשיר "ראדור" בביתו או במשרדו. לפיכך יש לברר אם במקרה שאין סיסמה נחשב הדבר כאינדיקציה ברורה ש"נוח לו" לבעל הרשת שאחרים ישתמשו ברשתו. לענ"ד נראה שהמציאות אינה ברורה במקרה זה כלל:

* הנחה זו תהיה נכונה אך ורק אם ידוע לבעל הרשת שישנה אפשרות להתנות את ההתחברות בהקשת סיסמה. ואולם סביר להניח שברוב המקרים, כאשר מדובר בהתקנת רשת ביתית ע"י אדם שאינו איש מחשבים מקצועי, ההתקנה נעשתה בצורה "רגילה" ללא כל אביזרים או הגדרות מיוחדות. אם כך הדבר, נראה שהעובדה שאין סיסמה אינה בהכרח מוכיחה דבר.

* כמו כן, אפילו אם בעל הרשת ידע על אפשרות זו וביודעין ויתר עליו, גם אז לא ברור שנוח לו לבעל הרשת שאחרים ישתמשו ברשתו, כי יכול להיות שבעל הרשת ויתר בידעין על הצורך בסיסמה בגלל סיבות אחרות¹⁰.

במקרה שבו אדם הזיז את החפץ ממקום למקום (בנסיבות מסוימות שלא ניכנס אליהן כרגע), הרי שר' עקיבא סבור שכל שימוש בחפץ, ואפילו הזזתו ממקום למקום, דורש את רשות הבעלים! ודוק' שהרי קיימא לן כר' עקיבא. וכן פסק במפורש המהר"ם מרוטנברג (שו"ת מהר"ם מרוטנברג (דפוס פראג) ח"ד סי' תשכג) אשר כותב נחרצות ששואל שלא מדעת נקרא גזלן.

7 כן נראה הבנת המחנה אפרים, שהביא את דעתו וסיים: "ויש לדחות כ"ז וק"ל" – עי' בדבריו הלכות גזלה סי' כ.
8 עיין במאמר שציטטנו בראשית המאמר (הערה 1) בה מציע המחבר שאולי אין מחלוקת בין הריטב"א לרמב"ן/תוס' אלא הם דיברו על מקרים או חפצים שונים: לטענתם, אם מדובר בתפילין, אזי מדובר בחפץ המיועד לגריעה בערכו ע"י שימוש תמידי. אין ספור דברים יכולים לקרות לתפילין תוך כדי שימוש (קרי - נפילה על הרצפה שתפגע בריבועיות, הנחת התפילין על שיער רטוב או על יד מזיעה יכולה לגרום לבעיות בפרשיות עצמן וכדו'). על כן במקרה זה לא יהיה כל היתר לשימוש גם לרמב"ן/תוס', אלא אם כן נוסף את ההנחה החדשנית של הריטב"א שנוח לו לבעל התפילין שישתמשו בתפילין שלו בגלל קיום מצווה. לעומת זאת, בחפץ כמו ספר שאדם שואל רק לצורכי עיון, אין סיכוי רב שהוא יפגע ע"י שימוש רגיל, ולכן הרמב"ן והריטב"א יתירו את שאילת החפץ ללא רשות. לענ"ד, קשה מאד הנחה זו בדעת הריטב"א הנ"ל, שהרי בעוד יש הבדל בין תפילין לעיון בספר, הדוגמה השנייה של הריטב"א היא טלית, ששימושו דומה יותר לספר מאשר תפילין (דהיינו - אין סיכוי רב לנזק תוך כדי שימוש תמידי), מה גם שפשטות דברי הריטב"א מורה שאסורה כל שימוש ללא רשות, ודוק'.

9 יש לדון אם היתרו של הריטב"א שלפיו נוח לו לבעל הדבר שישתמשו בחפציו לדבר מצוה יחול על גלישה באינטרנט לשם לימוד תורה, מתן צדקה למטרות שונות ועוד. מחד - אין ספק שזה שימוש לדבר מצוה. מאידך - אולי ניתן לחלק בין חפץ שכל מהותו היא מצוה (כטלית שכיום שימושה היא רק לשם מצוה, דוגמתו של הריטב"א) לבין גלישה באינטרנט היכולה לשמש הן לדברי מצוה והן לדברים אחרים, וילע"ע.

10 לדוגמה:

בגלל הלבטים האלו אין דרך ברורה לדעת האם "נוח לו" לבעל רשת פתוחה שאחרים ישתמשו בו.

לסיכום: הרמב"ן/התוס' היו מתירים שימוש ברשת ללא רשות כל עוד לא ייגרם נזק משימוש בו, בעוד כנראה שהריטב"א יאסור זאת כליל (אא"כ נוכיח ש"נוח לו" לבעלים, דבר שנראה מסופק מאד).

ובכל זאת נראה שגם לרמב"ן/תוס' נצטרך לדון האם אין כאן "נזק" כתוצאה משימוש ברשת, דבר שייקבע ע"י כמה קריטריונים:

1. מיקום הרשת - אם הרשת נמצאת במקום ציבורי, שבו כמות המחשבים שיעלו את הרשת תהיה מרובה, נראה שלא רק שבעל הרשת יקפיד על האטה משמעותית של מהירות הגלישה, אלא העבודה שמהירות גלישתו מואטת היא-היא "נזק". לעומת זאת, אם הרשת נמצאת בשכונה שקטה או בבניין קומות נמוך, לא נראה שתהיה כל האטה של מהירות הגלישה לבעל הרשת ואזי לא תהיה הקפדה.

2. צביון הגלישה - אם המדובר באתרי אינטרנט רגילים, המהירות אינה משמעותית והעובדה שאחרים עלו על רשתו בו-זמנית לא תהיה ניכרת לבעל הרשת. לעומת זאת, אם בעל הרשת מנסה לשמוע שיעורים דיגיטליים או כל שימוש אחר בעולם המדיה (הדורש מהירות גדולה יותר), נראה שנושא המהירות רלוונטית הרבה יותר ובעל הרשת **כן יקפיד** על שאחרים עולים על הרשת בזמן שהוא מנסה לגלוש באתרים אלו, מה גם שעבורו זה "נזק".

ובכל זאת, אפשר לטעון מנגד שעל פי הגדרתם של הרמב"ן/תוס', "נזק" פירושו "תישבר או יארע **בה** נזק", דהיינו נזק קבוע (עד לתיקונו) ולא דבר חולף. במקרה שלנו כעת הגלישה איטית, אך ברגע שהאדם יתנתק מהרשת הגלישה תחזור למהירותו הקבועה, מה גם שהרמב"ן מגדיר אי נזק כמצב שבו "אי אפשר לבוא לידי נזק בטלטול", וכאן אפילו לא נוגעים במכשיר ה"ראדור". מכאן- גם לרמב"ן/תוס' אין ההיתר ברור.

ב. הקפדת בעל הרשת על שימוש ברשתו

כדי לעסוק בשאלה השנייה, נניח שאכן היעדר סיסמה מראה על אי הקפדה/או "נוחות" של בעל הרשת על שעושים אחרים שימוש ברשתו. אם כך הם פני הדברים, עלינו לשאול מהי ההלכה בנוגע לשימוש בדבר שבעליו איננו מקפיד עליו (במקרה ואין נזק - דעת הרמב"ן והתוס' לעיל).

לכאורה נראה שגמרות מפורשות מתירות שימוש שכזה. לדוגמא הברייתא בפסחים (ו, ב):

סופי תאנים ומשמר שדהו מפני ענבים, סופי ענבים ומשמר שדהו מפני מקשאות ומפני מדלעות (רש"י - ובעל הבית זה משמר שדה זו שלא יכנסו בני אדם לתוכה, ואין דעתו מפני התאנים אלא מפני שיש בה ענבים, שעדיין לא הגיע עת הבציר, או סופי ענבים שלא יתבשלו עולמית, ובעל הבית משמר שדהו זו שהן בתוכה ולא בשבילן, אלא מפני מדלעות ומקשאות

(א) הוא רוצה להשתמש ברשתו מבלי להקליד כל פעם את הסיסמה הדרושה (למרות שבהרבה מחשבים כיום סיסמה לרשת ספציפית נשמרת במחשב כך שאין צורך להקלידה כל פעם מחדש.

(ב) בהיותי בשליחות, אירחתי בביתי אורחים יהודים רבים שעברו במקום. כדי לתת להם אירוח נעים ונוח, בכוונה לא שמתתי סיסמה למכשיר ה"ראדור" בביתי, כיוון שרציתי לתת לכל אורח בעל כרטיס רשת אלחוטית לגלוש ללא כל הגבלה, ומאידך לא רציתי "לוותר" על סיסמתי המשמש גם לדברים אחרים (כגישה לחשבון הבנק). על כן במקרה זה היעדר סיסמה אינה אינדיקציה ברורה ש"נוח לו" לבעל הרשת שאחרים ישתמשו ברשתו).

שבה) בזמן שבעל הבית מקפיד עליהן - אסורין משום גזל וחייבין במעשר, בזמן שאין בעל הבית מקפיד עליהן - מותרין משום גזל ופטורין משום מעשר.

מכאן שכל עוד אין בעל הבית מקפיד, הדבר מותר. הדבר מקבל משנה תוקף בפסקו של השו"ע (אה"ע כח, יז) על פי חידושו של הרמב"ם¹¹, לגבי מקרה שבו אדם קידש אשה בחפציו של חברו (ללא רשותו) בדבר שאינו מקפיד עליו (בניגוד לדבר שמקפיד עליו):

הנכנס לבית חברו ולקח לו כלי או אוכל וכיוצא בהם וקידש בו אשה... הואיל וקידש בממון חברו שלא מעת חברו הרי זה גזל ואינה מקודשת. ואם קידשה בדבר שאין בעל הבית מקפיד עליו, כגון תמרה או אגוז, הרי זו מקודשת מספק.

למרות הנ"ל, אנו צריכים לדון ביסודו של דין זה המתיר לקיחת דבר שאינו שלו בעקבות אי הקפדתו של בעליו. בעניין הזה נחלקו הפוסקים (במיוחד האחרונים), וטעמיהם חיוניים ביותר לשאלה של היתר השימוש ברשת אלחוטית של אחר.

לדעת רש"י, ואחריו הנוב"י (מהדו"ק אה"ע סי' נט), יסוד הדין הוא משום "הפקר"¹². לענייננו, סביר שאין אדם "מפקיר" את הרשת שלו, שבה הוא משתמש, כמו שהוא מפקיר שאריות קטנות של יבול בשדה. ובכל זאת אולי ניתן להציע שהוא אכן "מפקיר" של הרשת הווירטואלית אף שאינו מפקיר את מכשיר ה"ראדור" כשלעצמו, והרי לנו מקרה דומה להפליא שבו מקפיד אדם על ביתו ומכשירו אך אין הוא מקפיד על "זיקים" אלחוטיים היוצאים משם!

ואולם, המג"א (או"ח יד, ח) מעמיד את הסוגיה במקרה מסוים שבו בעל הבית ראה את האדם לוקח את חפציו ולא פצה את פיו, דבר המורה שיסוד הדין הוא "רשות" הבאה כתוצאה משתיקה. דבר זה בהחלט אינו קורה בשימוש ברשת של אחר, שהרי אין בעה"ב יכול "לראות" את האדם נכנס לרשתו בקלות¹³.

לבסוף אציין את דעתו של בעל האבני מילואים (אה"ע סי' כח ד"ה מ"ט שאין בעה"ב מקפיד) המבין שטעם הדבר הוא משום "מתנה" של בעה"ב: "דאינו מקפיד וחונן ונותן דבר מועט למי שיטול ללא דעתו", דבר שיתיר שימוש ברשת ללא עוררין.

למרות כל האמור לעיל, הירושלמי (דמאי פ"ג ה"ב) נראה שהירושלמי מגביל את הדין הנ"ל:

ר' שמעון בר כהנא הוה מסמיך לר' לעזר עברון על חד כרם. אמר ליה "אייתי לי חד קיס מיחצד שיניי". חזר ואמר ליה "לא תיתי לי כלום". אמר "דאין אייתי כל בר נש ובר נש מיעבד כן הא אזיל סייגא דגוברא".

הירושלמי מספר על ר' שמעון בר כהנא שביקש מר' אלעזר לחתוך חתיכת עץ קטנה מהגדר כדי שיוכל לשתמש בו כקיסם. ואולם לאחר זמן קצר חזר בו מבקשתו זו בטענה שאילו כולם היו לוקחים "רק חתיכה אחת", אזי בסופו של דבר לא היה נשאר מהגדר כלום.

על פי דברי הירושלמי, מעיר המגיד משנה (הל' גזילה א, ב) הערה שנפסקה בשו"ע (ח"מ שנט, א):

¹¹ הל' אישות ה, ח. לא מובא בנושאי כליו של הרמב"ם מקור לדין זה, וכדברי הנוב"י (מהדו"ק סי' נט): "גוף דין זה שהמציא הרמב"ם... חידוש הוא ולא זכיתי לבוא על מקורו מאין המציא חידוש זה..."

¹² רש"י על אתר ד"ה ופטורין מן המעשר: "דהפקר פטור מן המעשר".

¹³ אף שישנה אפשרות לראות את כל המחשבים השונים הנמצאים על רשת אחת (ע"י כניסה ל"מיקומי ברשת"), הרי בשימוש רגיל במחשב אין אדם חייב להיכנס לשם, מה גם שאין לו סיבה לעשות זאת.

אסור לגזול או לעשוק אפילו כל שהוא, בין מישראל בין מעובד כוכבים; ואם הוא דבר דליכא מאן דקפיד ביה, שרי; כגון ליטול מהחבילה או מהגדר לחצות בו שיניו; ואף זה אוסר בירושלמי ממידת חסידות.

על פי דברים אלו ניתן להסיק שתי מסקנות:

1. **אין היתר שימוש ללא רשות** כל עוד יש מיעוט המקפיד על כך.
2. אם "כמות" השימוש היא כל כך קטנה שלא אכפת לאיש, אזי הדבר מותר, אך בכל זאת אין זה ראוי ("מידת חסידות" שנלמדה מחרטתו של ר' שמעון בר כהנא).
על פניו נראה ש"מידת חסידות" זו, שמוזכר בשו"ע, אוסרת כל שימוש ברשתו של אחר! ואולם, ניתן לחדש שאולי שונה הנידון דידן מדברי המ"מ והשו"ע לעיל. על פי הדוגמה בירושלמי של **לקיחת** קיסם, השו"ע מדבר על מקרה שבו אדם נוטל פיסית דבר שלא יחזור לבעליו כלל, ולכן אסור לקחתו ממידת חסידות (אע"פ שהכמות מזערית שאין בעל הדבר "קפיד"). ואולם במקרה דידן, **אין אדם לוקח דבר**: המדובר בעולם "אלחוטי" לחלוטין שבו אין כל לקיחה. על כן גם לשו"ע לענ"ד אין כל איסור במקרה זה, וגם אם כן, הרי אין זה אלא "מידת חסידות".

למרות האמור לעיל, אנו חייבים לקחת בחשבון עוד נדבך חשוב בדיון זה: השו"ע פוסק שמותר להתעטף בטלית שאינה שלו (או"ח יד, ד). הב"ח (ס"ק יד) מציע הסתייגות מסוימת מדין זה: ולא התירו משום מצוה אלא **באקראי**, והכי נקטינן, דלא נהגו היתר אלא באקראי.

הב"ח מחלק בין שימוש אקראי לבין שימוש מתמיד, כאשר במקרה השני נראה שבקשת רשות מחויבת, בעוד במקרה הראשון אין הדבר הכרחי. נראה לבאר בהבנת דברי הב"ח שאם אדם משתמש בטלית בצורה קבועה, משמע שהוא נצרך לשימוש זה בצורה תמידית, ולכן ניתן בהחלט לדרוש מהשואל לקנות טלית לעצמו! אף שאין הב"ח מסביר את דעתו בנידון, נראה להציע שאם אדם משתמש בצורה קבועה, אין זה כבר בגדר "שאיילה" (המוגדרת כשימוש לתקופה)! אם נשליך זאת לדיוננו, יש לחלק בין שימוש אקראי ברשת של אחר לבין שימוש קבוע: נראה שבעל רשת אינו מותר בקלות אלא "מקפיד" כאשר הוא משלם בעבור שירות זה ואחרים משתמשים בו באופן קבוע.

הסתייגות נוספת מובא בדברי הפמ"ג (משבצות זהב שם ס"ק ו):

וראוי ודאי כשבעליו עמו שישאל לו... ואין סומכין על חזקה במקום דאפשר לברורי בקל. לדעת הפמ"ג מעולם אין סומכים על חזקה במקרה שניתן לברר אם לא אכפת ליה לבעל הדבר. בבניין פרטי, בשכונה קטנה או ביישוב נראה שדברי הפמ"ג רלוונטיים בהחלט, שהרי ניתן לדעת בקלות מי בעל הרשת באזור מוגדר. על כן הנחות וחזקות כאלו ואחרות לא ייכנסו לתמונה ברגע שניתן לברר אם בעל הרשת מסכים או לא.

ג. כופין על מידת סדום או "זה נהנה וזה לא חסר"

לבסוף, גם אם נניח שאין "פטורים" אחרים (הן מבחינת שימוש ללא רשות והן מבחינת הקפדתם של הבעלים), עלינו לבחון אם מקרה זה שייך לגדר "זה נהנה וזה לא חסר". איתא באבות (פ"ה מ"י):

ארבע מדות באדם: האומר שלי שלי ושליך שלך זו מדה בינונית ויש אומרים זו מדת סדום...

ישנו חידוש עצום בדעת ה"ויש אומרים" לעיל, לפיה אי-ויתור על רשותי תכונה "מידת סדם". שאלה זו מתחדדת לאור דברי הגמרא (בבא בתרא יב, ב) שלפיהם ישנה אפשרות לחייב אדם לשלם מכיסו במקרה שכזה:

ההוא דזבן ארעא אמצרא דבי נשיה, כי קא פלגו, א"ל: פליגו לי אמצראי; אמר רבה: כגון זה כופין על מדת סדום. מתקיף לה רב יוסף, אמרי ליה אחי: מעלינן ליה עלויא כי נכסי דבי בר מריון! והלכתא כרב יוסף. תרי ארעתא אתרי נגרי - אמר רבה: כגון זה כופין על מדת סדום. מתקיף לה רב יוסף, זמנין דהאי מדויל והאי לא מדויל! והלכתא כרב יוסף. תרתי אחד נגרא - א"ר יוסף: כגון זה כופין על מדת סדום. מתקיף לה אביי, מצי אמר: בעינא דאפיש אריסי! והלכתא כרב יוסף, אפוש לאו מילתא היא.

כאשר מדובר בחלוקת שדה הצמודה לשדך, ישנה מחלוקת בגמרא אם ישנו חיוב להעדיף את מי שיש לו שדה הסמוך לשדה זו. בהסבר הדעה שאפשר "לכפות על מידת סדום", מסביר רש"י (ד"ה על מדת סדום): "זה נהנה וזה לא חסר". במילים אחרות, כל עוד הדבר אינו גורם להפסד, ניתן, ואולי חייבים, לתת לאחר את רשות השימוש.

היקפה של כפייה זו נידון בסוגיה (בבא קמא כ, א) העוסקת בדיור בחצר חבירו ללא רשות:

הדר בחצר חבירו שלא מדעתו, צריך להעלות לו שכר או אין צריך? היכי דמי? אילימא בחצר דלא קיימא לאגרא וגברא דלא עביד למיגר, זה לא נהנה וזה לא חסר!... לא צריכא, בחצר דלא קיימא לאגרא וגברא דעביד למיגר...

הגמרא עוסקת במקום מגורים שאינו עומד לשכירות, בה דייר "נהנה" ממקום מגורים ללא תשלום, ואילו בעל החצר אינו "חסר" דבר מכיוון שאין ברצונו להשכיר את המקום. על כן שימוש ברשת אלחוטית של אחר ללא רשותו נראה דומה לנידון לעיל ומותר. למרות האמור, אנו מוצאים בראשונים שני הסתייגויות לדין זה:

1. דעת הריצב"א (בתוס' ב"ב יב, ב ד"ה כגון) היא לחלק בין הנאה קיימת לבין הנאה עתידית.

וריצב"א מפרש... הא ד"כופין על מדת סדום" ב"זה נהנה וזה לא חסר", היינו בשכר דר בחצר חבירו שאינו מעלה לו שכר, אבל הא פשיטא שיכול למחות בו שלא ייכנס לדור בביתו, אפילו... זה נהנה וזה לא חסר...

לדעתו היכולת להפעיל את הכלל של "זה נהנה וזה לא חסר" היא רק במקרה שבו יש כבר "עובדות בשטח" (האדם כבר דר בחצר, או בנידון דידן האדם כבר משתמש ברשת). אך פשוט לריצב"א שבעל החצר יכול למנוע כניסה עתידית לחצירו גם אם "זה נהנה וזה לא חסר פטור"! מכאן שאין יכולת לגבות תשלום אם מחשב כבר "עלה" על הרשת, אך אפשרות מחאה קיימת לפני עלייה זו, כדי למנוע עליות נוספות.

2. דעת ה"מ במרדכי (ב"ק סי' טז) מתייחסת לחיסרון פוטנציאלי מול אי-חיסרון כלל:

"מ, דאין כופין אלא כגון היכא דמהני אפילו אי הוה בעי לארווחי בהא מלתא לא מצי לארווחי הלכך כייפינן ליה כיון דלא חסר מידי. אבל היכא דאי הוה בעי בעל החצר לאיגורי הוה מירווח השתא נמי כי לא מוגר ליה לא כייפי ליה.

לדעתו, אי אפשר להפעיל את הכלל של "זה נהנה וכו'" אלא במקרה שבו אין כל יכולת פוטנציאלית בעבור בעל הבית להרוויח (כגון מקרה שבו בלתי אפשרי להשכיר את החצר). אולם כל עוד ישנו סיכוי סביר שבעל הבית ירוויח (כחצר לא מושכרת מכיון שעדיין לא נמצאו

שוכרים), אי אפשר להפעיל את הכלל של "זה נהנה וזה לא חסר". על כן, מכיוון שלא מצוי מצב שבו אדם "משכיר רשת"¹⁴, שימוש ברשתו של אחר יהיה מותר. להלכה מביאים השו"ע והרמ"א (חו"מ שפג, ו) את שני חילוקיהם:

הדר בחצר חבירו שלא מדעתו, שאמר לו: "צא", ולא יצא, חייב ליתן לו כל שכרו. ואם לא אמר לו: "צא"; אם אותה חצר אינה עשויה לשכר, אינו צריך להעלות לו שכר, אף על פי שדרך זה הדר לשכור מקום לעצמו, שזה נהנה וזה אינו חסר.

הגה: ודוקא שכבר דר בו, אבל לא יוכל לכופו לכתחילה שיניחנו לדור בו¹⁵, אע"פ דכופין על מדת סדום במקום שזה נהנה וזה אינו חסר, הני מילי בדבר דאי בעי ליהנות לא יוכל ליהנות. אבל בכי האי גוונא דאי בעי בעל חצר ליהנות ולהרויח להשכיר חצירו היה יכול, אלא שאינו רוצה, אין כופין אותו לעשות בחינם¹⁶.

לבסוף, מוסיף השו"ע:

ואם החצר עשויה לשכר, אף על פי שאין דרך זה לשכור, צריך להעלות לו שכר, שהרי חסרו ממון.

מכאן, רשת אלחוטית אינה יכולה להיות בגדר "קיימי לאגרא" (שהרי לא שמענו מעולם אדם המוכר את "הזכות" להשתמש ברשת שלו). כל עוד אדם לא הגביל את הרשת שלו **מלכתחילה** (ע"י סיסמת גישה וכדו') בדומה לחילוקו של הריצב"א, וכל עוד אין כאן חסרון "פוטנציאלי" (כאמור אין "משכירים" רשת), נראה שזה בדיוק מקרה של "זה נהנה וזה לא חסר", והכניסה לרשת מותרת כל עוד אין כאן "חיסרון" או "הפסד" או מניעה מפורשת מצד הבעלים בכל זאת, בעולמם של האחרונים מצאנו התייחסויות שונות בנוגע להפעלת הכלל הנ"ל. הנוב"י (מהדו"ת, חו"מ ח"ב סי' כד) דן במקרה שבו שילם ראובן לשמעון על מנת שידיפיס את סדר נזיקין וקדשים עם פירושי רש"י ותוס', בתוספת פירושו שלו בשולי הדף. בתום ההדפסה, השתמש המדפיס שמעון באותה פלטת דפוס בעבור הדפסה נוספת אך ללא פירושו של ראובן. ראובן טען שמגיעים לו פיצויים בעבור שימוש בפלטות שהוא הכין בעבורו. לעומתו, טוען המדפיס שמעון שהייתה לו אפשרות לזרוק את הפלטות, ומכיוון שלא עשה זאת הוא יכול להשתמש בהן לשימושו. וז"ל אחרי דיון בנושא:

...והרי זה דומה למי שרוצה לדור בחצר חבירו אפילו ב"לא קיימא לאגרא"; וכי יש שום הוה אמינא שיכופ זה את חבירו שיניחנו לדור בחצירו חנם? וע"כ לא אמרו אלא שכבר דר בו שאין צריך להעלות שכר על העבר... אמנם אחר היישוב נראה שחייב לשלם חלקו שהרי גם בדר בחצר חבירו, אפילו לא קיימא לאגרא, אם חיסרו אפילו דבר מועט מגלגלין עליו כל השכר... מכל מקום כאן בנדון שלפנינו אינו דבר מועט ואי אפשר לומר בזה שאינו חייב רק מה שהפסידו כי ההפסד לדעתי הוא יתר על הוצאה לכן חייב שמעון לשלם כל שנהנה מסידור האותיות לפי חלקו כל אחד לפי מספר מה שמדפיס.

¹⁴ אמנם ישנן רשתות במקומות ציבוריים (כגון בשדות תעופה) שבהן אכן הרשת מסודרת כך שכדי ליהנות ממנה, חובה לשלם בעבור שעות גלישה. דבר זה לא מצוי כל כך וגם לא שווה במקרה של רשת פרטית.

¹⁵ חילוקו של הריצב"א.

¹⁶ חילוקו של הי"מ במרדכי.

הנוב"י פוסק נגד טענתו של המדפיס מסיבות שונות¹⁷. לענייננו, הוא מצביע על דעת התוס' לעיל, ומסביר שכוונת התוס' היא לא רק להגביל את הדין הנ"ל למקרה שבו אדם כבר פלש לשדה, אלא כוונתם שאין משתמשים ב"כפייה על מידת סדום" אלא כאשר זה הכרחי! אף שהמדכי מביא חילוק אחר, פוסק הנוב"י כדעת התוס', ומכאן דעתו שאסור למדפיס להשתמש בפלטות בלי רשות. מכאן שאין היתר להשתמש "לכתחילה" במושג של "זה נהנה וזה לא חסר". גישה אחרת אנו מוצאים בשו"ת דברי מלכיאל (ח"ג סי' קנז). הוא דן בתשובתו במקרה שבו אדם קיבל רישיון מהמדינה (תמורת תשלום) למכור סוג מסוים של תרופה, והנה אדם אחר התחיל למכור את אותה תרופה כאשר הוא משתמש ברישיונו של הראשון. הוא נשאל אם השני חייב לפצות את הראשון.

להלכה, פוסק בעל הדברי מלכיאל הפוך לגמרי מהנוב"י. לדעתו כוונת התוס' אינה להגביל את הכפייה על מידת סדום למצבי אין ברירה, אלא למקרים שבהם יהיה הפסד כלשהו לבעל החצר. לדוגמא, אם אדם פלש למכונת של אחר, נהג בה לאורך זמן (ואף שילם בעבור דלק, ביטוח, טסט שנתי ועוד), בכל זאת בעל המכונת מפסיד, מכיוון שהרכב נסע עוד קילומטרים, וע"י כך קרב הזמן שבו הרכב יסבול מבעיות של שימוש יתר או ירד לגמרי מהכביש. ואולם כאשר אין אפשרות להפסיד מערכו של חפץ או נכס (כגון אותו רישיון) אזי גם התוספות מודים שזה מקרה קלאסי של "זה נהנה וזה לא חסר".

לסיכום: לדעת הנוב"י הכלל של "כופין על מידת סדום" אינו מתיר לכתחילה לאדם להיכנס לרשותו או לרשותו של אדם אחר. ואולם לדעת הדברי מלכיאל מותר לעלות על רשותו של אחר, חוץ ממקרה של הפסד פוטנציאלי לבעל הרשת.

אם כנים דברינו, עלינו לברר בדעת הדברי מלכיאל אם ישנו הפסד במקרה זה:

* **הפסד לחברת הספק** - האם האדם היה מוכן לשלם בעבור שירות אינטרנט אילולי הימצאותו של ה"ראדור"? אם התשובה חיובית, אזי אי-אפשר להפעיל את הכלל של "זה נהנה וזה לא חסר", שהרי הספק מפסיד לקוח! ואולם, אפשר לחלק בין התחברות אקראית (שבה קשה לומר שישנו הפסד לחברות הספק) לבין שכן המתחבר תדיר¹⁸.

* **הפסד לבעל הרשת** - רוב ההסכמים עם חברות האינטרנט מבוססים על מהירות ההתחברות לאינטרנט. אין ספק שככל שיותר מחשבים מחוברים למכשיר אלחוטי, כך מהירות ההתחברות איטית יותר¹⁹. מכאן, למרות שבעל הרשת משלם בעבור מהירות X, הוא מקבל מהירות של פחות מ-X, ומכאן שהוא "מפסיד" (בהנחה שישנם מספיק מחשבים המאיטים את מחשבו). אפשר להוסיף על כך שאם מחשב זר עולה על רשותו של אחר, ואותו מחשב "נגוע" בוורוסים, "מרעין בישיין" אלו יכולים לחדור לכל המחשבים האחרים של על גבי אותה רשת.

¹⁷ אחת מהן היא שמכיוון שראובן הוציא הוצאות, אזי לכולי עלמא לא שייך "זה נהנה וזה לא חסר", שהרי ראובן כן חסר כי שילם בעבור הכנת הפלטות, וכן יש פה חיסרון בכך שלפני ההדפסה השנייה היה סיכוי שמי שרוצה ש"ס (אפילו ללא פירושו של ראובן) היה קונה את ההדפסה הראשונה כי יש בה רש"י ותוס', מה שאין כן כעת יש הדפסה ללא פירושו, מה גם שלדעתו דברי המרדכי הם דעת מיעוט.

¹⁸ אף שישנה דרך להתחברות גם לעוברים ושבים דרך חברות הפלאפון, זה נראה כפיתרון לאנשים המרבים לנסוע מחוץ לביתם, מה שאין כן לאדם הנמצא בדרך כלל במקום אחד בלבד. בהתחשב במחיר היקרני של הסכם כזה, לא נראה שהוא יכול להיקרא הפסד לחברות השונות שהרי הוא אינו "שווה לכל נפש" כלל.

¹⁹ להרחבה בנושא זה, עיין במאמר הבא: <http://pcworld.about.com/magazine/1901p102id35287.htm>

בנוסף לאמור, שני גדולים אלו מודים שאם אדם אינו יכול לקבל הנאה כזו או אחרת ללא תשלום (דהיינו אין דרך לזכות בהנאה זו בחינם), זה כבר אינו יכול להיחשב כמקרה של "זה נהנה וזה לא חסר". מקורם הוא בגמ' בב"ק (כ, ב), בה נאמר שאם שכן א' התקין גדר שממנה נהנה גם שכן ב' בכך שכעת שדהו מוקפת משלושה צדדים, הוא אינו מחויב לשלם בעבורה. ואולם, אם שכן ב' הוסיף על אותה גדר צד רביעי (כדי שתהיה שדהו סגורה הרמטית), אזי הוא חייב לשלם את חצי ההוצאות של בניית הגדר בכללותה. רש"י (ד"ה עד היכן) מסביר:

גלי אדעתיה דניחה ליה בהקימו של ראובן ומגלגלין עליו את הכל

וכך נפסק בשו"ע (ח"מ שפג, ח):

יש אומרים דהא דאמרינן דכשהחצר אינו עומד לשכר אינו צריך להעלות לו שכר דוקא שלא גילה בדעתו שהיה רצונו ליתן לו שכר אם לא יניחנו לדור בו בחנם, אבל אם גילה בדעתו כן צריך ליתן לו שכר.

דהיינו- המדד לקבוע אם זה מקרה של "זה נהנה וזה לא חסר" היא השאלה אם אדם היה מוכן לשלם אם אי אפשר להשיג דבר זה בחנם. בנידון דידן, אם אדם היה דווקא קונה כרטיס רשת אלחוטית עקב הימצאותו של "ראדור" בסביבתו, או אם אדם היה משלם בוודאות עבור שירות אינטרנט בביתו ללא הימצאות ה"ראדור", אזי שני הגדולים הנ"ל לא היו מגדירים מקרה זה כ"זה נהנה וזה לא חסר".

לסיכום - מצד "זה נהנה וזה לא חסר", הנוב"י לא יתיר חדירה שכזו לרשת של אחר לכתחילה, לעומת הדברי מלכיאל המתיר התחברות כל עוד אין הפסד, דבר שאינו ברור כלל ועיקר, מה גם שלשני הדעות צריך להיות בטוח שאכן לולי השירות של הראדור בחינם לא היה ה"נהנה" משלם עוד כסף מכיסו (עבור התחברות לאינטנט או "גילוי דעתו" בקניית מכשיר אלחוטי).

סיכום למעשה

שימוש ברשת של אחר כרוך בכמה סוגיות הלכתיות:

1. **שימוש ללא רשות** - אע"פ ששימוש ללא רשות הופך את המשתמש ל"גזלן", כל עוד אין המשתמש "מזיק" ע"י שימוש, הרמב"ן/תוס' מתיר לגמרי, בעוד הריטב"א אוסר ללא רשות מפורשת או מונחת. כמובן, יש לדון האם שימוש, בה יהיה האטה במהירות הגלישה של בעל הרשת יוגדר כ"נזק". בכ"ז, נראה שמצד זה, לרוב הדעות שימוש ללא רשות ברשת של אחר מותרת.

2. **הקפדה של בעל הרשת** - לדעת השו"ע ע"פ הירושלמי, נראה שאין כל אפשרות להשתמש ברשתו של אחר (ממידת חסידות). אך ע"פ חידושו בדבריו, נראה שאיסורו מוגבל רק ללקיחת דבר מה שלא יחזור לבעליו, בעוד כאן מדובר במקרה שבו הוא אינו לוקח דבר אלא "משתמש" בקרניים אלחוטיות. ובכל זאת הקפדה של בעל הרשת תיקבע ע"פ כמות הגלישה (אקראית או קבועה ע"פ דברי הב"ח) וכן באפשרות לבקש רשות מבעל הרשת (פמ"ג).

3. **"זה נהנה וזה לא חסר"** - הצענו שכלל זה שייך במקרה דידן, שהרי אין כל דרך פוטנציאלית "להרוויח" מרשת קיימת (שכן לא שוכרים רשת), אלא אם כן פוסקים כדעת הריבצ"א והנוב"י שאפשר למנוע כניסות עתידיות אך לא קיימות. ואולם, גם לדברי מלכיאל יש לדון אם הדבר יותר כאשר אדם היה מוכן לשלם בעבור שירות אינטרנט במקרה והרשת לא תהיה קיימת והדבר לא מאט בצורה ברורה את מהירות הגלישה.

סוף דבר - מותר להיכנס לרשת של אחר בצורה **אקראית**. ואולם שימוש קבוע יהיה תלוי ברשות מפורשת ובהסכם על תנאים לשימוש עם בעל הרשת (כגון: לא לעלות על אתרים הדורשים מהירות יתר, תוכנת אנטי וירוס שתספק את דעתו של בעל הרשת וכדו') כדי שלא ייגרם הפסד. בוודאי, בעל הרשת יכול, לריצב"א/נוב"י, למנוע כניסות עתידיות. לבסוף - חובה לוודא שמדובר בגלישה "רגילה" שלא גורמת להאטה משמעותית במהירות הגלישה של בעל הרשת.